

Vermindering raadsleden leidt aandacht af van vermolmd stelsel

Het kabinetsplan om het aantal raadsleden met een kwart te verminderen is niet zozeer teleurstellend vanwege de ontbrekende argumentatie. Ernstiger is dat er weer niets gebeurt aan het totaal vermolmd stelsel van lokale democratie. Dualisering blijkt niet voldoende om het stelsel overeind te houden. Dat staat los van het aantal raadsleden, want in kleinere gemeenten gaat het al net zo slecht als in grotere.

Debet aan de treurige staat van de lokale democratie zijn twee factoren. In de eerste plaats de krimpende politieke ruimte voor gemeenten. Het worden steeds meer uitvoeringsloketten van het rijk en de resterende ruimte gaat teloor door vergelijkingssites, waarvan het effect is dat verschillen tussen gemeenten verminderd worden. Tegelijkertijd is de omgeving gepolariseerd en wordt van politici een duidelijk profiel verwacht. Maar hoe kunnen raadsleden zich profileren als er geen politieke keuzen te maken zijn?

De tweede factor is dat het stelsel niet meer past bij de moderne samenleving. Het zijn instituties en regels uit de tijd dat driekwart van de bevolking hooguit lagere school had. Toen Nederland amper 5 miljoen inwoners telde en een plaats met 25.000 inwoners een grote stad was. Toen geografische en sociale mobiliteit zeer beperkt waren en de radio nog uitgevonden moest worden. Om over TV, computers, internet en sociale media maar te zwijgen. De samenleving is sterk veranderd, maar die 19^e eeuwse instituties zijn ongewijzigd. Het opleidingsniveau is geëxplodeerd, kennis van maatschappelijke vraagstukken is sterk toegenomen en daarmee het vermogen van mensen zelf gezamenlijk kwesties op te lossen. Via internet is kennis direct en voor iedereen toegankelijk, zodat mensen zeker zo goed geïnformeerd zijn als ambtenaren en vaak beter dan bestuurders of volksvertegenwoordigers. Sociale media maken het mogelijk met velen tegelijk van gedachten te wisselen of een overleg virtueel bij te wonen. Twitter heeft inmiddels direct effect op vergaderingen.

Over de afnemende politieke keuzeruimte voor gemeenten en over die horizontalisering van de samenleving is al veel geschreven. Het heeft echter nog steeds geen enkel effect op de wijze waarop de lokale democratie wordt georganiseerd. BZK blijft steken in marginaal gerommel en gepruts, zoals het aantal raadsleden verminderen en verder niks veranderen. Terwijl voor onze ogen het huidige stelsel traag maar onafwendbaar wegzakt en verschrompelt. Het one-size-fits-all is al lang verworpen tot een one-size-fits-none. Als je met niks zou beginnen, zou nu niemand bedenken om alle gemeenten een identiek bestuursmodel op te leggen, ongeacht de schaal, de geografische ligging of bijvoorbeeld het aantal kernen. En zou niemand een bestuursmodel bouwen dat beleidsvrijheid veronderstelt, terwijl dat nauwelijks het geval is.

In het regeerakkoord staat weliswaar dat het aantal raadsleden omlaag moet, maar er staat geen totaalverbod op nadenken. Van de nieuwe minister van BZK wordt veel verwacht, na de beleidsstijlstand onder haar voorganger. Laat ze eerst het voorstel dat er nu ligt intrekken, want dat is aandacht afleidende flauwekul. Begin direct met een zoektocht naar mogelijkheden om democratie vorm te geven in lokale samenlevingen met goedgeïnformeerde, welopgeleide mensen die vaak zelf hun problemen kunnen oplossen. Niet de huidige instituties zijn daarbij het vertrekpunt en al helemaal niet hun vertegenwoordigers. Stap af van het idee dat alles overal hetzelfde moet worden ingericht en laat het over aan lokale inventiviteit. Stel bijvoorbeeld als experiment voor een deel van het land voor een lange periode de gemeentewet buiten werking en zie maar wat er wordt bedacht en ontwikkeld. Of selecteer zelf op basis van voorbeelden en ervaringen in de rest van de wereld veelbelovende modellen en laat gemeenten die dat willen daarmee experimenteren. Torpedeer ondertussen elk kabinets plan dat de lokale beleidsvrijheid verder verkleint. Kom juist met voorstellen om die ruimte te vergroten. En tussen al die experimenten zullen ongetwijfeld bestuursvormen ontstaan met minder raadsleden. Dat is natuurlijk geen doel op zich, maar de minister kan in elk geval volhouden dat ze het regeerakkoord uitvoert.